

НАГОЛОШУВАННЯ ДІЄСЛІВ ІЗ СУФІКСОМ *-НУ-* У ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ТА ІВАНА ФРАНКА

У статті проаналізовано акцентуаційні особливості суфіксальних та префіксально-суфіксальних дієслів сьомого структурного класу (з тематичним суфіксом -ну-) у поетичних творах Лесі Українки та Івана Франка, репрезентованих трьома акцентними типами: кореневим, суфіксально-кореневим та суфіксально-флексійним. Виявлено відхилення від сучасної акцентної норми.

Ключові слова: акцентуація, акцентний тип, акцентна норма, варіантний наголос, дієслова.

Постановка проблеми. Акцентна система як елемент системи мови тісно пов'язана з її структурою та загальними процесами й закономірностями розвитку. З'ясування стилістичного навантаження наголосу в мові творів класиків української літератури Івана Франка та Лесі Українки – один із важливих аспектів індивідуальних мовостилів, оскільки в поезії зберігаються загальні тенденції літературної мови та відображено індивідуальні риси поетично-мовленнєвої практики автора (наприклад, проникнення акцентних діалектизмів, авторські наголоси тощо).

Іван Франко та Леся Українка – найталановитіші продовжувачі мовних традицій Тараса Шевченка. Їхня творчість засвідчує зв'язки з живою українською мовою в просторі та часі. У поезіях представлено майже всі віршові форми, відомі європейській літературі з найдавніших до наших часів. Приміром, любовна лірика «Зів'яле листя» Івана Франка, як зазначає Д. Павличко, «побудована за вишуканою схемою наголосів, як у Горація... Тут кожен твір, як інструмент в оркестрі, має свій характер, своє законне місце, визначене його тональністю і тембром. Тут панує енергія форми, і це сприяє тому, що книжка читається так, ніби слухається симфонія» [6, 16 – 17]. Сам Іван Франко наголошував, що «наша мова найпридатніша до пісень», «визначається багатством і різномірністю наголосів, а це надає їй незвичайну гнучкість і музикальність» [12, 427].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Система українського наголошування слів є актуальною проблемою української лінгвістики, оскільки акцентні норми сягають кількостілітньої історії становлення. Дієслово є однією з найскладніших частин мови, тому дієслівна акцентна система є також

неоднорідною та складною. Вона протягом століть зазнавала численних змін, які не завершилися й досі. Питанням наголошування дієслів присвячені акцентологічні праці українських лінгвістів: І. Огієнка, Я. Рудницького, Л. Булаховського, З. Веселовської, В. Русанівського, В. Складенка, В. Винницького, В. Задорожного, К. Іваночка, Г. Кобиринки, С. Пономаренка, К. Тішечкіної, Л. Легкої, О. Рязанової, О. Шестопап.

Мета статті – проаналізувати особливості наголошування суфіксальних та префіксально-суфіксальних дієслів із суфіксом *-ну-* у поезії Івана Франка та Лесі Українки, порівнявши особливості його із сучасним літературним наголошуванням; виявити відхилення від сучасного літературного наголошування; установити причини варіантного наголосу.

Виклад основного матеріалу. Дієслово має своєрідну наголосову систему, яка унормовує певні закономірності як у наголошуванні інфінітивних форм, так і при відмінюванні дієслів. В. Винницький виділив у сучасній українській літературній мові сім акцентних типів суфіксальних дієслівних основ [4, 347]. Наголосові належить визначальна роль у системі ритмомелодійних засобів українського віршування, бо він виступає елементом ритмічної організації вірша та стилістичним засобом. Жанрова специфіка поезії дозволяє використання акцентних діалектизмів, а також індивідуальних авторських наголосів – усе це зумовлює співіснування та конкурування в поетичному мовленні акцентних варіантів. Хибною є думка, що поети для дотримання ритму допускають неправильні наголоси. Як зазначає І. Огієнко, «у нас звичайно кажуть, ніби поетові вільно вжити за вимогами ритму якої він хоче форми чи наголосу. Такий погляд – зовсім помилковий. Поетична воля – це воля поетові вжити котроїсь однієї форми з тих, що літературна мова допускає їх декілька. Коли ж поет уживає такої форми, що літературна мова її не допускає, то це вже не «поетична воля», але звичайний і недозволений прогріх супроти своєї літературної мови» [5, 29].

У поетичних творах Лесі Українки та Івана Франка вживаються суфіксальні та префіксально-суфіксальні дієслова із суфіксом *-ну-*, які належать до сьомого структурного класу дієслів [7, 311 – 319]. Вони представлені трьома акцентними типами: кореневим (**К**), суфіксально-кореневим (**СК**) та суфіксально-флексійним (**СФ**).

Найчисленніше репрезентований акцентний кореневий тип (**К**) дієслів із суфіксом *-ну-*, який характеризується нерухомим кореневим наголосом в особливих формах однини і множини. Це суфіксальні дієслова зі значенням недоконаного виду, що означають протяжність та багаторазовість дії, а також одновидові дієслова зі значенням доконаного виду, що походять від вигуківих (звуконаслідувальних) слів: *бліднути*, напр.: *І лиш зблідли давні ідеали* (Фр., 250); ...*блідне пам'ять і обличчя блідне* (Л. Укр., IV, 12).

З варіантним наголошуванням у поезії Лесі Українки вжите дієслово *бліснути*, причому частіше кореневим, рідше – суфіксальним. *Гордо бліснув очима*

й *звażливо* (Л. Укр., II, 33); *Хоч бліснеш*, мов летюча зоря (Л. Укр., I, 351); *На сході сонця у димку тонкім вогню блиснула* смужечка багряна (Л. Укр., I, 347).

Іван Франко послідовно вживає кореневе акцентування, напр.: *...що доля ще й мені всміхнеться, що бліснуть і мені ще радощі життя* (Фр., 257); *Сльози дві важкі й гарячії бліснули йому в очах* (Фр., 39); *...бліснуть очі і чудове личко усміхнеться нам* (Фр., 287); *Аж серпи тут забліснуть, жнивна пісня полетється* (Фр., 279).

Лише з кореневим наголошуванням в поетичних творах Лесі Українки та І. Франка ужито подані дієслова:

воскре'снути, напр.: *Що ти воскре'с і просіяв від слави* (Л. Укр., I, 263); *Та даремно! Не воскре'сне те, що вклалось спочивать* (Фр., 287);

в'я'нути, напр.: *Не так, як ті бліді, убогі квіти Весни лихої, – і не будуть в'я'нуть* (Л. Укр., I, 271); *...і в'я'нули слова журливі на устах* (Л. Укр., I, 186); *Вже ж моя краса в'я'не, в'я'не* (Фр., 144);

гáснути, напр.: *Я не журюся – нехай там життя моє га'сне; Блідне місяць, га'снуть зорі* (Л. Укр., I, 10); *Як надія пройде і погáсне чуттє* (Фр., 56); *Погáснуть очі, що сміялись к міні.* (Фр., 101);

гi'нути, напр.: *Як гi'нути буде країна!* (Л. Укр., II, 45); *Закохався я і ги'ну* (Л. Укр., II, 61); *За що ж, о Боже, тая доля Малій тій цвітиці? Чи так їй ги'нуть серед поля* (Фр., 31);

гля'нути, напр.: *Ти гля'нула поглядом владним, безжалісна музо* (Л. Укр., I, 147); *Здається, все ясне, і гнів його, й ласка, – Аж гля'неш пильніше: все маска і маска* (Фр., 88); *Де той безбожник, що без серця дрожі В твоє лице небесне гля'нуть може* (Фр., 109);

кi'нути, напр.: *Ки'нув геть юнак пірнач злотистий* (Л. Укр., II, 85); *І тільки погляд ки'нула урочий* (Л. Укр., II, 85); *У вир життя мене ти ки'нув, та серце жаром запалив* (Фр., 32); *Ні, я не кi'нув каменярський молот* (Фр., 107); *Та, що в руці від раю ключ держала, Вона його закi'нула в багно* (Фр., 138);

кри'кнути, напр.: *Годі жартів! – кри'кнув згорда* (Л. Укр., II, 141); *Шотландці кри'кнули: «Біда!»* (Л. Укр., II, 42); *І кри'кнуть: Зрада! Пагубній мрії!* (Фр., 76); *Рад був скри'кнуть чоловік, Та голос в горлі задушив переляк* (Фр., 201);

ли'нути, напр.: *...так ли'нуть малим караваном у вирій запізнені птиці* (Л. Укр., I, 370); *І марно ли'нуть, марно гi'нуть Літа найкращі, молоді!* (Фр., 136);

со́хнути, напр.: *Гадають усі, що я со́хну та в'яну в коханні-журбі* (Л. Укр., II, 155); *З крилом підтятим брат ваш со́хне, мов та трава, со'хне літом під косою в тузі!* (Фр., 63);

су́нутися, напр.: *Су'неться хмарка по небу повільна* (Л. Укр., V, 279); *Бач, як су́неться плем'я твоє* (Фр., 578);

сту́кнути, напр.: *Прийшов до мене май. Він сту́кнув тричі* (Л. Укр., II, 167); *Сту́кнув в браму, дожидає...* (Фр., 369);

З діалектним авторським наголосом на корені, відмінним від літературного наголошування, Леся Українка уживає *жбу́рнути*, напр.: *...та жбу́рнули в вогонь з соломою весь хліб* (Л. Укр., I, 339), яка в літературній мові має суфіксальне наголошування, що фіксують словники (СУМ Грінч., I, 476; Головащ., 56). Діалектне наголошування подибуємо і в поетичному мовленні Івана Франка, напр.: *зі́ннути* зі значенням «скрикнути», напр.: *Я лиш зі́ннув, закрутився Та й на землю покотився* (Фр., 356).

Двічі з авторським кореневим наголосом, відмінним від літературної сучасної норми засвідчений вербатив *ми́гнути* в поезії «Ніч, довкола тихо, мертво» Івана Франка, що зумовлено розміром вірша та є відображенням діалектної парокситонної акцентуації: *Ми́гнув сей чудовий образ І щезає, і зника* (Фр., 286); *ми́гне промінь того щастя, що – здається нам в ту мить – все життя нам ясним сонцем було б мусило світити* (Фр., 287).

У сучасній літературній мові та у Словнику української мови за ред. Грінченка дієслово *мигнути* уживається із суфіксальним наголосом (СУМ Грінч., II, 422). Теза Г. Сюті про вплив індивідуальної мовотворчої практики письменників на формування норм літературної мови – стрижнева для концепції визначення рівня розвитку літературної мови та тенденції становлення літературних норм. Із неї випливає генетичний взаємозв'язок мови художньої літератури та літературної мови, літературної та стильової (художньої, поетичної) норми. Г. Сюта вважає, що поняття поетичної норми варто розглядати з урахуванням зовнішньолінгвальних (специфіка доби, культурні, морально-ціннісні настанови суспільства) та внутрішньолінгвальних (норми слововживання, стан розвитку літературної мови тощо) чинників, з опертям на стильові та ідіолектні норми [10, 52 – 53], пор.: *ме́ркнути*, напр.: *І ме́ркне світ довкола, і я сам Лечу кудись в бездонну стужу й сльоту* (Фр., 157); *поме́ркнути*, напр.: *Зразу все немов поме́ркло перед ним* (Фр., 515); *ні́кнути*, напр.: *Швидко від сйява його ні́кне темрява, наче ті птахи* (Л. Укр., II, 278); *поні́кнути*, напр.: *Коли часом в важкій задумі моя поні́кне голова* (Фр., 250); *па́хнути*, напр.: *Па́хнуть, красні-ясні, в'ються* (Л. Укр., II, 182); *плі́нути*, напр.: *Боже! куди се я плі́ну сим біловій ним туманом?* (Л. Укр., I, 371); *пра́гнути*, напр.: *Коли погляну на твоє лице, Чогось мов щастя й волі серце пра́гне* (Фр., 126); *Жінкам страшний не той розбій, що пра́гне срібла чи злата* (Л. Укр., IV, 110); *пі́снути*, напр.: *А ти щоби не смів мені і пі́снуть, Не то що плакати!* (Фр., 86).

З різною семантикою, але ідентичним акцентуванням у поезії Івана Франка засвідчене діалектне дієслово *пріснути*, зокрема:

– «щезнути», напр.: *Се те тихе нездобуте щастя вбогее моє! Вбите! Втоплене! І в воду, мов скажений кинувсь я, щоб ловити щастя-трупа... Мрія пріснула моя;*

– «скресла крига»: *Чом леди прісли всі на широкій ріці? (Фр., 51), І оживаю! Наче крига леду, Так прісла в серці моєму ненависть* (Фр., 347);

– «вирватися з уст», напр.: *Вона! – Із уст одно те слово прісло, Та в нім була магічна міць страшна* (Фр., 138).

Деякі зі значень цього слова засвідчено у Словнику синонімів С. Караванського (Карав., 32). На противагу цьому Словник української мови за ред. Б. Грінченка *приснути* подає зі значеннями: 1) Брызнуть. 2) Фыркнуть. 3) Прыснуть, вырваться, выскочить, вылететь. (СУМ Грінч., III, 440).

Кореневе наголошування мають і інші дієслова, представлені або в поезіях Лесі Українки, або Івана Франка, зокрема *плігнути*, напр.: *Мало я з вікна не плігнув, щоб її поцілувати!* (Л. Укр., II, 229); *плінути*, напр.: *Він плінує на олтар, отой худий* (Л. Укр., IV, 311); *пұхнути*, напр.: *...хай з голоду хоч пұхнуть жінки і діти* (Л. Укр., II, 107); *рікнути*, напр.: *І рікнули роги, крик бою гуде* (Фр., 43), *рінути*, напр.: *В морі хвиля за хвилю ріне* (Л. Укр., I, 95), *слабнути*, напр.: *Дивувалась зима, Чом так слабне вона* (Фр., 51); *свіснути*, напр.: *Тільки сви'сну* (Л. Укр., II, 88); *свінути*, напр.: *...тільки привид, що раптом свінує та й пропав* (Л. Укр., II, 129); *смійкнути* (у значенні «вкрасити»), напр.: *«Бийте злодія!» – Війт крикнув. – Вчора Козута нам смійкнув!* (Фр., 373); *сплєснути*, напр.: *Він скінчив і сплєснує в руки враз* (Фр., 35); *танути*, напр.: *Як свічка та'нула дівчина необачна* (Л. Укр., I, 417); *трахнути*, напр.: *Якось так в запалі трахнує* (Л. Укр., II, 192); *трі'снути*, напр.: *У груді духу не стає, – здається, трі'сне серденько* (Фр., 258); *хліпнути*, напр.: *Неборак! Він вголос хліпнує* (Л. Укр., II, 243); *хлю'пнути*, напр.: *Лиш зелена хвиля Широ-ким валом хлю'пнула верх люду* (Фр., 141); *хрұснути*, напр.: *Найглибший вир, щось хрұснуло – лиш раз,* (Фр., 141); *чáхнути*, напр.: *І чáхне дух серед зневіри й глуму* (Фр., 254); *чєзнути*, напр.: *...і чєзли, а за ними чорний вугіль сивизною вкривався* (Л. Укр., I, 353); *щєзнути*, напр.: *Щєзнуть сльози, сум, нещастя...* (Фр., 50); *Прощай, село моє! Що тут мене держало, Те щєзло* (Фр., 93).

З авторським наголосом на корені Леся Українка вжила дієслово *ша'рпнути* в минулому часі 3 особи однини. В сучасній літературній мові лексема вживається з варіантним наголошуванням. *Осінь ша'рпнула шати кривавії* (Л. Укр., I, 280); *Він ша'рпнує її довгії струни* (Л. Укр., I, 145). Іван Франко теж послідовно вживає кореневе акцентування, напр.: *В тій хвилі ша'рпнулася Астарта, таємне слово прорекла* (Фр., 217).

Акцентний тип СК. Дієслова цього суфіксально-кореневого акцентного типу (СК) мають наголос на суфіксі основи в інфінітиві, а у формі 1-ої особи однини теперішнього часу дійсного способу і наказового способу – на суфіксі класу основи, який виконує роль флексії, а в інших особових формах однини й множини теперішнього часу – на корені. У минулому й майбутньому часі поширена була суфіксальна акцентуація. Цей тип наголошування в поетичних текстах Івана Франка та Лесі Українки представлено невеликою кількістю дієслів, пор.: *вернути*, напр.: *Спокій верну'ти до краю* (Л. Укр., II, 42); *Не на'дійтесь, що верну я з дороги «нечестивої»* (Фр., 75); *вернутися*, напр.: *Що минуло, те вже не верне'ться* (Л. Укр., II, 88); *Коли дозволить, я верну'ся хутко* (Л. Укр., IV, 173); *Чи верне чиста одіж чистоту* (Фр., 259). Іван Франко використовує варіантне наголошування префіксально-суфіксальних дієслів такого типу в особових формах (парокситонне наголошування характерне для південно-

західних говорів): *завернути, звернутися, повернутися, відвернути, повернути, навернути, обернути, перевернути*, напр.: *Куди б не йшов він, де б не заверну'в, Усюди сум однаковий, самота* (Фр., 331). Тільки з парокситонним наголосом у поетичних текстах Івана Франка засвідчені похідні вербативи від *вернути* у формі першої особи однини, напр.: *Я, перший вбійця, викуплю свій гріх Тим, що відв'єрну всіх людей від вбійства* (Фр., 348); *Хто стане слово слухати невчене? Кого навірну, розворушу я?* (Фр., 307); *Часом лиши попадеш лице характерне, Що взір поневоли до себе прив'єрне* (Фр., 88).

До суфіксально-кореневого акцентного типу належать і інші суфіксальні та префіксально-суфіксальні дієслова, засвідчені у поезіях обох письменників, пор.: *горну'тися*, напр.: *До побережного каменя го'рнеться* (Л. Укр., I, 156); *обгорну'ти*, напр.: *...чи вже давно ся ніч нас обгорну'ла* (Л. Укр., I, 354); *пригорну'ти*, напр.: *Приго'рну їх до серця і навчу любить себе взаємно* (Фр., 348); *засягну'ти*, напр.: *Чи бачиш, брате, ниву, що широко покосом встелена, як лиши зася'гне око?* (Фр., 33); *тону'ти*, напр.: *...що серце й ум в них то'нуть, як у морі* (Фр., 276); і *то'нуть* в дрібній хвилі *побережній* (Л. Укр., II, 342); *тисну'ти*, напр.: *...серце в нім кліщами ти'снуть, торгають нутро* (Фр., 343); *тисну'тися*, напр.: *Зоблягають серце й думку, в душу ти'снуться до дна* (Фр., 284); *Життя ми маєм в собі, і не треба Нам в рай тисну'тись, щоб його дістати* (Фр., 346); *тягну'ти*, напр.: *...і рада будь, що не тягну' тебе* (Л. Укр., V, 180); *І кінь, мовляв, не тя'гне понад силу* (Фр., 254); *протягну'тися*, напр.: *...життя ж твоє, мов нитка, довга, рівна, протя'гнеться кудись удалину* (Л. Укр., I, 282);

Акцентний тип СФ. Суфіксально-флексійний акцентний тип характеризується суфіксальним наголошенням основи в інфінітиві та в усіх інших особових формах, крім словоформ однини та множини теперішнього часу і наказового способу, де наголос виступає на флексії (суфіксі класу основи). У поетичному мовленні Лесі Українки та Івана Франка репрезентовано такі дієслова з суфіксом *-ну-* суфіксально-флексійного типу: *гукну'ти*, напр.: *...гукну'ти: «Вбий мене!»... – і бути вбитим* (Л. Укр., I, 276); *Може, що на той спів відгукне'ться* (Л. Укр., I, 279); *дихну'ти*, напр.: *Потім мов теплом дихну'ло* (Фр., 515); *дмухну'ти*, напр.: *Дмухну'в вітрець – і мрії ті пропали* (Фр., 255); *жахну'тися*, напр.: *І жахну'вся Мойсей, і з землі підволікся насилу* (Фр., 575); *зирну'ти*, напр.: *І в моє вікно зирну'ло і сполошило стару* (Фр., 277); *зазирну'ти*, напр.: *Сонце вже Підхопилось, зазирну'ло промінням скісним* (Фр., 330); *замкну'ти*, напр.: *Знат'ь, замкну'ли в небі двері і поснулося святим* (Фр., 71); *збагну'ти*, напр.: *Тайну Божюю збагну'ти Я цікавий дуже!* (Фр., 303); *...хто збагну'ти може шляхи господні?* (Л. Укр., III, 255); *здригну'вся*, напр.: *І там хтось стоїть, вгору глянув, здригну'вся І в розпачі руки ламає* (Л. Укр., II, 153); *зігну'ти*, напр.: *Але не зігне'ш мій ум* (Фр., 40); *кивну'ти*, напр.: *Ти кивну'ла головою, В сінях скрилася як стій* (Фр., 128); *лизну'ти*, напр.: *Милу мордочку лизну'ти* (Л. Укр., II, 198); *майну'ти*, напр.: *Що, наче сон, майну'ло і пропало* (Фр., 331); *Щоб не думав сам майну'ти вгору* (Л. Укр., II, 85); *мелькну'ти*,

напр.: *І в душі мелькнула мати* (Фр., 515); *метнути*, напр.: *Чи ти знала, що небавом от мов раз метнуть пером* (Фр., 136); *метнутися*, напр.: *І метнулися у напад* (Л. Укр., II, 69); *минути*, напр.: *Невже ж уже минув я свій зеніт і розпочав спадистий шлях до склону?* (Фр., 251); *моргнути*, напр.: *Моргнула на прохожого панка* (Фр., 137); *проминути*, напр.: *Проминуть молодії літа* (Л. Укр., I, 56); *Ось день проминув, зник і вечір погожий* (Л. Укр., I, 129); *приторкну'тись*, напр.: *Приторкнутись ти хочеш близенько* (Л. Укр., I, 201); *рубнути*, напр.: *Ех, клята праця! Тесля рубонув* (Л. Укр., II, 107); *рвнути*, напр.: *З тяжким він розмахом рвонувсь під хмари сині – і б'є важким крилом, де лиши сягнути зможе* (Фр., 81); *схаменутися*, напр.: *...він, може, схаменеться* (Л. Укр., V, 85); *стрепенутися*, напр.: *і враз я здеревів і стрепенувся, Втікати бажав, та не поворухнувся* (Фр., 137).

З варіантним наголошуванням у поезії Лесі Українки вжите дієслово *спалахнути*, напр.: *Гори багрянцем кривавим спалахнули* (Л. Укр., I, 158); *Так стидка, бридка загара спалахнула в грудях в'ялих у розпусної нікчеми* (Л. Укр., II, 242); *І від нього ще раз, хоч на мить, на одну, спалахнуть золото, квіти й багрянець, і красу небувалу, дивну, чарівну* (Л. Укр., I, 279). Авторське кореневе наголошення спостережено лише один раз: *...а наймолодший – мій вогник, багаття моє найдорожче, як він востаннє спалахнув: вся батьківська кров обізвалась!* (Л. Укр., I, 286). У словнику за редакцією Б. Грінченка це дієслово наведено із суфіксально-флексійним наголошуванням – *спалахнути, -ну, -неш* (СУМ Грінч., IV, 172), як і в сучасній українській літературній мові (УЛВН, 617; Головащ., 162; Погр., 537; Орф., 713). *Спом'янути* < *пом'янути, -ну, -неш* «помянуть, упомянуть, назвать по шимени» (СУМ Грінч., III, 295); *І може... може спом'януть в піснях* (Л. Укр., I, 169); *сягнути*, напр.: *Міг пам'яттю сягнути, спомини Отсеї давньої вандрівки* (Фр., 335); *утнути*, напр.: *Або пісню утні голосну, не смутну* (Л. Укр., I, 66); *хитнути*, напр.: *Оглянулась, хитнула головою* (Фр., 137); *шпигнути*, напр.: *Шпигнули голкою і то не чув* (Л. Укр., IV, 264); *шпурнути*, напр.: *Шпурну сокиру* (Л. Укр., II, 107).

Висновки. Аналіз мовного матеріалу дозволяє зробити висновок, що наголошування дієслів із суфіксом *-ну-* сьомого акцентного класу в аналізованих поезіях репрезентоване трьома акцентними типами: *кореневим, суфіксально-кореневим та суфіксально-флексійним*. Найбільшим за обсягом є кореневий акцентний тип. Суфіксально-флексійний тип представлений дещо меншою кількістю слів, нечисленними є дієслова, які належать до суфіксально-кореневого акцентного типу.

Акцентуаційний аналіз суфіксальних та префіксально-суфіксальних дієслів із суфіксом *-ну-* в поетичних текстах Лесі Українки та Івана Франка свідчить про те, що вони загалом відповідають сучасній літературній нормі та відображають тогочасну мовну практику. Акцентні варіанти зумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками і є наслідком еволюційних змін в системі наголосу дієслів та їх функціонування. В окремих контекстах спостері-

гаємо розбіжності із сучасною наголосовою нормою, що зумовлено різними просодичними ситуаціями, але такі приклади є здебільшого епізодичними.

Література

1. Винницький В. Парокситонічна акцентуація дієслів / Василь Винницький // Мовознавство. – 1980. – № 5. – С. 14–23.
2. Винницький В. Наголошування дієслів у поезії Івана Франка / Василь Винницький // Українська мова і література в школі. – 1981. – № 8. – С. 44–46.
3. Винницький В. Акцентуаційні етюди / Василь Винницький. – Жовква : Місіонер, 2004. – 282 с.
4. Винницький В. Українська акцентна система : становлення, розвиток / Василь Винницький. – Львів : Біблос, 2002. – 578 с.
5. Митрополит Іларіон (Іван Огієнко). Український літературний наголос / Митрополит Іларіон. – Вінніпег, 1952. – 304 с.
6. Павличко Д. З глибин душі / Дмитро Павличко // Франко І. Зів'яле листя / І. Франко. – К. : Дніпро, 1985. – С. 16–17.
7. Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ / В. М. Русанівський. – К. : Рад. шк., 1977. – 111 с.
8. Сучасна українська літературна мова. Морфологія / [за заг. ред. І. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1969. – С. 311–319.
9. Скляренко В. З історії акцентуації неозначеної форми дієслів української мови / Віталій Скляренко // Мовознавство. – 1988. – № 2. – С. 38–44.
10. Сюта Г. Літературна норма vs норма поетична / Галина Сюта // Культура слова. – К., 2011. – Вип. 74. – С. 52–53.
11. Франко І. З останніх десятиліть ХІХ в. / Іван Франко // Літературно-науковий вісник, 1901. – Т. VIII. – С. 120–123.
12. Франко І. Передмова до видання : «Вибір декламацій для руських селян і міщан». – Львів, 1902 / Іван Франко // Франко І. Зібрання творів : у 50-ти т. / Іван Франко. – К. : Наук. думка, 1982. – Т. 33. – С. 425.

References

1. Vynnytskyi V. Paroksytonichna aktsentuatsiia diiesliv / Vasyl Vynnytskyi // Movoznavstvo. – 1980. – № 5. – S. 14–23.
2. Vynnytskyi V. Naholoshuvannia diiesliv u poezii Ivana Franka / Vasyl Vynnytskyi // Ukrainiska mova i literatura v shkoli. – 1981. – № 8. – S. 44–46.
3. Vynnytskyi V. Aktsentuatsiini etiudy / Vasyl Vynnytskyi. – Zhovkva : Misioner, 2004. – 282 s.
4. Vynnytskyi V. Ukrainiska aktsentna systema : stanovlennia, rozvytok / Vasyl Vynnytskyi. – Lviv : Biblos, 2002. – 578 s.
5. Mytropolyt Iarion (Ivan Ohiienko). Ukrainskiy literaturnyi naholos / Mytropolyt Iarion. – Vinnipeh, 1952. – 304 s.
6. Pavlychko D. Z hlybyn dushi / Dmytro Pavlychko // Franko I. Ziviale lystia / I. Franko. – K. : Dnipro, 1985. – S. 16–17.
7. Rusanivskiy V. M. Diieslovo – rukh, diia, obraz / V. M. Rusanivskiy. – K. : Rad. shk., 1977. – 111 s.
8. Suchasna ukrainska literaturna mova. Morfolohiia / [za zah. red. I. Bilodida]. – K. : Nauk. dumka, 1969. – S. 311–319.

9. Skliarenko V. Z istorii aktsentuatsii neoznachenoi formy diiesliv ukrainskoi movy / Vitalii Skliarenko // *Movoznavstvo*. – 1988. – № 2. – S. 38–44.
10. Siuta H. Literaturna norma vs norma poetychna / Halyna Siuta // *Kultura slova*. – K., 2011. – Vyp. 74. – S. 52–53.
11. Franko I. Z ostannikh desiatylyt XIX v. / Ivan Franko // *Literaturno-naukovyi visnyk*, 1901. – T. VIII. – S. 120–123.
12. Franko I. Peredmovna do vydannia : «Vybir deklamatsii dlia ruskykh selian i mi-shchan». – Lviv, 1902 / Ivan Franko // *Franko I. Zibrannia tvoriv : u 50-ty t.* / Ivan Franko. – K. : Nauk. dumka, 1982. – T. 33. – S. 425.

Умовні позначення лексикографічних джерел

Головащ. – Головащук С. І. Складні випадки наголошення : [словник-довідник] / С. І. Головащук. – К. : Либідь, 1995. – 192 с.

СУМ Грінч. – Словарь української мови : у 4-х т. / [упоряд. з дод. власного матеріалу Б. Грінченко]. – К. : Вид-во АН УРСР, 1958. – Т. 1 : А–Ж. – 494 с. ; 1958. – Т. 2 : З–Н. – 573 с. ; 1959. – Т. 3 : О–П. – 506 с. ; 1959. – Т. 4 : Р–Я. – 563 с.

Карав. – Караванський С. Словник синонімів української мови / Святослав Караванський. – К. : Вид-во «Орій» при УКСП «Кобза», 1993. – 472 с.

СУМ – Словник української мови : в 11-ти т. – К. : Nauk. dumka, 1970. – Т. I. – 799 с. ; 1971. – Т. II. – 550 с. ; 1972. – Т. III. – 744 с. ; 1973. – Т. IV. – 840 с. ; 1974. – Т. V. – 840 с. ; 1975. – Т. VI. – 832 с. ; 1976. – Т. VII. – 723 с. ; 1977. – Т. VIII. – 927 с. ; 1978. – Т. IX. – 916 с. ; 1979. – Т. X. – 658 с. ; 1980. – Т. XI. – 699 с.

УЛВН – Українська літературна вимова і наголос : [словник-довідник]. – К. : Nauk. dumka, 1973. – 724 с.

Джерела фактичного матеріалу

Л. Укр. – Леся Українка. Зібрання творів : у 12-ти т. / Леся Українка. – К. : Nauk. dumka, 1975–1978.

Фр. – Франко І. Твори : у 2-х т. / І. Франко ; [передм. П. Колесника]. – К. : Дніпро, 1986. – Т. 1. – 622 с.

Легка Леся. Акцентуація глаголів с суффіксом -ну- в поезиї Леси Українки и Івана Франко. В статъе проанализированы акцентуационные особенности суффиксальных и префиксально-суффиксальных глаголів сегомого структурного класса с суффіксом -ну- в поэтических произведениях Леси Українки и Івана Франко. Рассматриваемые глаголы с суффіксом -ну- принадлежат к различным акцентным типам: корневому, суффіксально-корневому, суффіксально-флексионному. Определены региональные акцентуационные особенности, установлены отклонения от литературного ударения, обусловлены просодическими ситуациями.

Ключевые слова: глаголы, акцентуація, акцентная система, акцентный тип, вариантное ударение, акцентная норма.

Lehka Lesia. Accentuation of the verbs with suffix -nu- in Lesia Ukrainka's and Ivan Franco's poetry. In the article the accentuative peculiarities of suffixal and prefixal-and-suffixal verbs of the seventh structural class with suffix -nu- in the poetic works of Lesia Ukrainka and Ivan Franko have been analyzed. According to the morpheme structure and with the help of the stress the accent types have been determined. It has been found out that the verbs under analysis belong to different accent types: root accent type, suffixal-and-root accent type, suffixal-and-flexional type. Regional accentuative peculiarities have been defined, deviations from the literary stress caused by prosodic situations, have been analyzed.

Key words: *verbs, accentuation, accent system, accent type, the variant stress, accent norm.*